

[RECIENSIE]

Xavier Mabile, *Nouvelle histoire politique de la Belgique*, Bruxelles, Crisp, 2011, 457 pp., ISBN 9782870751138

Marc Reynebeau, *Een geschiedenis van België*, Tielt, Lannoo, 2009, 333 pp., ISBN 90209896228

Xavier Mabile is de voorzitter van het CRISP, Centre de recherche et d'information socio-politiques, waarvoor hij talloze artikels en *Courriers hebdomadaires* heeft geschreven, en in 2003 een boek *La Belgique depuis la Seconde Guerre mondiale*. Hij is dus uitstekend geplaatst om zijn *Histoire politique de la Belgique* uit 1986 bij te werken en uit te breiden, tot en met het akkoord van oktober 2011 over de staatshervorming. Dit handboek is nu onmisbaar om het federaliseringsproces van de voorbije decennia te volgen.

Het werk van Reynebeau is de bijgewerkte uitgave van een succesvol boek uit 2003. Anders dan Mabile, die in 1780 begint, start Reynebeau in 1830. Hij schreef geen wetenschappelijk handboek, maar een prettig leesbaar essay, met daarin een aantal echt meeslepende stukken. Aan de Vlaamse beweging besteedt hij niet meer aandacht dan Mabile. *“Al vroeg in de negentiende eeuw bleken zich in het land twee parallele, maar grondig verschillende en vaak zelfs tegengestelde regionale sociaaleconomische dynamieken te ontwikkelen. Daaruit ontstonden geleidelijk*

aan twee verschillende samenlevingen, twee aparte subnaties. (...) Hun specifieke, lokale sociaaleconomische geschiedenis was daar debet aan, niet hun 'volksaard' en zelfs niet hun taal." (p. 257) Deze stelling kwam herhaaldelijk aan bod. (pp. 100, 164 en 218)

Dat het ontstaan van de subnaties Vlaanderen en Wallonie-Bruxelles niets te maken heeft met hun taal, maar alléén met hun sociaaleconomische geschiedenis, is een gemakkelijke frase voor wie niet dieper kan of wil ingaan op het heel ingewikkelde proces van collectieve identiteitsvorming. Naties en subnaties ontstaan door de geleidelijke inwerking en onderlinge verstrengeling van een groot aantal factoren, niet alleen sociaaleconomische maar ook politieke, ideologische, culturele factoren (mede door bewuste sturing vanwege de elites) en ook de taal. In België is het evident dat die vele factoren zich verstrengeld hebben met en rond de twee talen, waardoor de twee subnaties zijn ontstaan op de grond (ook letterlijk) van de twee taalgroepen.

In Luik werd op 24 en 25 april 2012 het eeuwfeest gevierd van een mijlpaal in de natievorming van Wallonie-Bruxelles: de beroering na de katholieke verkiezingsoverwinning van 1912, met vooral het optreden van Jules Destrée die toen de Assemblée wallonne oprichtte. In zijn fameuze *Lettre au Roi* klaagde Destrée de klerikaal-Vlaamse dominantie aan, en bijzonder "*l'oeuvre maudite*" van de nagestreefde vernederlandsing van het openbaar leven in Vlaanderen, tot zelfs van de universiteit van Gent. – Het is evident dat behalve de taal, ook ideologisch-politieke motieven – vrijzinnigheid en antiklerikalisme – de beslissende rol hebben gespeeld in de Waalse natievorming, zowel vóór als in en na 1912. Die motieven hielden wel verband met het geheel van de sociaaleconomische ontwikkelingen, onder meer met de tegenstelling tussen stad en platteland, of tussen de hoofdstad en de provincie. Die tegenstelling had in België in de negentiende eeuw een groot politiek belang, vergelijkbaar met wat we nu nog zien in Latijns-Amerika, in Turkije en Thailand, waar de vrijzinnige stedelijke elites geen dominantie van de talrijker plattelanders dulden. In 1884 had de jonge Destrée in zijn dagboek zijn verrukking neergeschreven over het uiteenranselen door liberalen van een grote betoging van de katholieke partij in Brussel, betoging voor het behoud van de katholieke regering die zopas was gevormd na een verpletterende verkiezingsoverwinning: "*C'était beau, c'était superbe et grand. Du fond de ces bourgs pourris des Flandres ou des Ardennes, terrés dans une ignorance ou un fanatisme incroyables en ce temps, poussés en troupeaux abêtis par leurs seigneurs ou leurs curés, ils étaient accourus, les misérables, pour humilier la démocratie et le libéralisme de la grande cité! Ils étaient peut-être une centaine de mille au départ. A peine trois mille sont arrivés place des Palais. Le reste a été dispersé, rossé, massacré. (...) Que c'était beau, beau, beau, ces prémices de la révolution!*" – In 1912, na 28 jaar klerikale regering, sprak Destrée niet meer over de *bourgs pourris des Ardennes*, maar was

la Flandre voor hem zoals voor de hele Waalse beweging de ondraaglijke overheerser geworden. Hij bewerkte toen een grote doorbraak waarin de meeste Waalse socialistische politici zich openlijk aansloten bij die Waalse beweging, die tevoren alleen onder de liberalen rekruteerde. Dat wordt nu als een mijlpaal in de Waalse natievorming herdacht.

Henk De Smaele heeft in zijn vernieuwend boek *Rechts Vlaanderen. Religie en stemgedrag in negentiende-eeuws België*, de aandacht gevestigd op het grote belang van de psychologische factoren in de collectieve identiteitsvorming, onder meer in de tegenstelling stad-platteland en in het ontstaan van een ‘rechts katholiek Vlaanderen’ tegenover een ‘links vrijzinnig Wallonië’. Hij wees er daarbij op dat heel de negentiende eeuw door, in dat zogezegd rurale Vlaanderen, een hoger percentage van de bevolking woonde in gemeenten met méér dan 10 000 inwoners, dan in Wallonië het geval was.¹

De taal op zich is natuurlijk ook een belangrijke factor in de collectieve identiteitsvorming. Tijdens de inlijving bij het revolutionaire en napoleonistische Frankrijk in 1795-1814 bleek de afkeer voor het nieuwe regime groter in de Nederlandstalige departementen dan in de Franstalige. De propaganda voor de nieuwe ideeën werd dus gehinderd door het taalverschil en door afkeer voor de opgelegde verfransing en de discriminatie welke die inhield. Dat zou nawerken wanneer uit het enthousiasme van de Belgische Revolutie een beweging ‘voor de vaderlandse taal’ ontstond: die Vlaamse beweging kreeg weinig aanhang onder de liberale erfgenamen van het Franse regime, veel minder dan onder de klerikalen. Dat werd al in 1834 een factor in de ideologisch-politieke strijd, en mettertijd een belangrijke factor.

[Lode Wils]

1. H. De Smaele, *Rechts Vlaanderen. Religie en stemgedrag in negentiende-eeuws België*, Leuven, 2009; het citaat uit het dagboek van Destrée op pp. 371-372.